

Sosiaali- ja terveysministeriö

PL 33

00023 Valtioneuvosto

ASIA: KANNANOTTO SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN TALOUSARVIOESITYKSEEN VUODELLE 2015 SOSIAALIALAN OSAAMISKESKUSTEN VALTIONAVUSTUSLEIKKAUKSEEN

1. Taustaa

Sosiaali- ja terveysministeriön talousarvioesityksessä vuodelle 2015 on esitetty, että momentti 63 ”*Valtionavustus sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan*” ehdotetaan supistettavaksi.

Nykyiseen valtionavustukseen (3m€) on esitetty mittava, miljoonan euron (33 %), leikkaus. Määrärahaa supistettiin 0,5m€ (14 %) vuodelle 2014. Vuodesta 2013 toimintaan kohdennettua resurssia vähennetään lähes 43 % lakisääteisiä tehtäviä ja vastuita kuitenkin sopeuttamatta. Sosiaalialan osaamiskeskustoiminta perustuu lakiin eikä sitä koskevaa lainsäädäntöä ole muutettu.

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen (Poske) toiminta pohjautuu Lapin yliopiston, Oulun seudun ammattikorkeakoulun, Saamelaiskäräjien ja Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymän tekemään sopimukseen. Posken valtakunnalliseksi erityistehtäväksi on määritelty saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottaminen. Saamelaiskäräjien yhteydessä toimiva Posken saamelaisyksikkö toteuttaa sosiaalialan osaamiskeskuksen lakisääteistä erityistehtävää Saamelaiskäräjien asettamien tavoitteiden pohjalta. Saamelaiskäräjien lain mukaisena tehtävänä on hoitaa saamelaiden omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevia asioita.

2. Saamelaisten sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen reunaehdot

Saamelaisväestön sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämiseksi Saamelaiskäräjät on asettanut tavoitteekseen, että saamelaisten hyvinvointia ja osallisuutta edistetään vahvistamalla omakielisten ja kulttuurin perustuvien, laadukkaiden hyvinvointipalvelujen tarjontaa sekä turvaamalla osaavan, ammattitaitoisen henkilöstön saatavuus ja riittävä rahoitustaso. Posken saamelaisyksikön keskeisenä tavoitteena on saamelaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden parantaminen, sisällöllinen ja laadullinen kehittäminen, vaikuttavuuden arviointi sekä näihin liittyviin tutkimus- ja koulutustarpeisiin vastaaminen.

Posken saamelaisyksikölle on turvattava riittävä rahoitus. Sosiaalialan osaamiskeskukselle myönnetystä valtionavustuksesta 1,5 % on tarkoitettu käytettäväksi erityisavustuksena saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi. Saamelaisyksikössä työskentelee tällä hetkellä yksi suunnittelija. Sosiaalialan osaamiskeskusten valtionavustusleikkaus tarkoittaa

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen saamelaisyksikön osalta sitä, että suunnittelijan työpanos muuttuu osa-aikaiseksi.

Saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämisen reunaehdot ovat perustuslain velvoitteet ja saamelaisten kotiseutualueella saamenkielisten palvelujen turvaaminen sekä perusterveydenhuollon turvaaminen koko Suomessa. Kansallisen lainsäädännön velvoitteiden lisäksi saamelaisten kotiseutualueen sosiaali- ja terveystalveluja kehitettäessä on huomioitava Suomen kansainväliset velvoitteet.

PeL 121 §:n 4 momentin mukaan saamelaisilla on saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Saamelaisten itsehallintoa koskevan lainsäädännöllisen järjestelyn tultua voimaan saamelaisten itsehallinto on tullut kansainvälisten ihmisoikeussopimusten piiriin. Tämän järjestelmän myöhemmät heikennykset voivat merkitä kansainvälisoikeudellista rikkomusta (HE 248/1994 vp s. 21). Suomi on allekirjoittanut YK:n kansainvälisen työjärjestön alkuperäiskansoja koskevan Ilo-sopimuksen n:o 169. Tämä edellyttää, että saamelaisten asemaa perusoikeuksiensa suhteen ei saa ainakaan heikentää nykyisestäään (PeVL 30/1993). 1) Saamelaiskulttuurin tosiasiallisen suojan saavuttaminen edellyttää positiivisia erityistoimia ja mahdollisuutta kehittää saamelaiskulttuuria. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Julkisen vallan vastuussa ei kyse vain muodollisesta vastuusta. Hallituksen perusoikeusuudistusta koskevassa esityksessä (HE 309/1993 vp, s. 75) korostettiin erityisesti, että PL 22 § edellyttää myös perusoikeuksien aineellista turvaamista.

Suomi on ratifioinut kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (KP-sopimus) vuonna 1976. KP-sopimus on osa Suomen oikeusjärjestelmää, ja on voimassa laintasoisena ja siten välittömästi sovellettava ja sitova oikeuslähde. KP-sopimuksen 27 artiklan mukaan niissä valtioissa, joissa on kansallisia, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöjä, tällaisiin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään. Artikla turvaa saamelaisten oikeuden nauttia yhdessä ryhmänsä kanssa omasta kulttuuristaan. YK:n ihmisoikeuskomitean vuonna 1994 antaman yleiskommentin nro 23 (50) mukaan sopimuksen artikla 27 edellyttää sanamuodostaan huolimatta myös positiivisia erityistoimia vähemmistöön kuuluvien kulttuuri-oikeuksien suojelemiseksi. Kulttuurin suojeleminen edellyttää myös, että vähemmistöyhteisöjen edustajat saavat tehokkaasti osallistua heihin vaikuttavaan päätöksentekoon.

Alueellisia ja vähemmistökieliä koskeva Eurooppalainen peruskirja astui voimaan Suomessa vuonna 1998. Sopimuksen tavoitteena on suojella pieniä katoamassa olevia kieliä, joita sopimusvaltioiden kansalaiset perinteisesti käyttävät valtioissaan. Sopimuksen artiklassa 7 valtiot sitoutuvat luomaan olosuhteet, jotka mahdollistavat vähemmistökielen säilymisen ja sitoutuvat poistamaan rajoitukset, jotka estävät vähemmistökieliä menestymästä. Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevia erityistoimia ei katsota laajemmin käytettyjä kieliä puhuvan väestön syrjinnäksi, jos näiden toimien tavoitteena on edistää tasa-arvoa kyseistä kieltä käyttävien ja muun väestön välillä tai asianmukaisesti huomioida näiden kielten erityisasema. Artikla edellyttää valtioiden huolehtivan siitä, ettei olemassa olevat tai uudet hallinnolliset rajat muodosta estettä vähemmistökielen edistämiseksi.

Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva yleissopimus ratifioitiin Suomessa vuonna 1995. Sopimuksen artikla 10 takaa saamelaisille oikeuden käyttää saamen kieltä yksityisesti ja julkisesti, suullisesti ja kirjallisesti. Sopimuksen viidennessä artiklassa sopimuspuolet sitoutuvat edistämään

olosuhteita, jotka ovat tarpeellisia, jotta kansallisiin vähemmistöihin kuuluvat henkilöt voivat ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan sekä säilyttää identiteettinsä oleelliset perustekijät: heidän uskontonsa, kielensä, perinnäistapansa ja kulttuuriperintönsä. Artikla myös edellyttää valtioiden suojelevan kansallisia vähemmistöjä vastentahtoiselta sulauttamiselta.

Suomi on saanut useita suosituksia ihmisoikeuksia valvovilta elimiltä parantaa saamenkielisiä sosiaali- ja terveystalvueluja. Yk:n rotusyrjintäkomitea on vuonna 2013⁴ suosittanut, että Suomi tosiasiallisesti varmistaa saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuuden saamelaisille näiden kotiseutualueella.¹ Lasten oikeuksien komitea on vuonna 2011 suosittanut Suomea varmistamaan, että romani- ja saamelaislapsilla, myös saamelaisalueen ulkopuolella asuvilla saamelaislapsilla, on oikeus kulttuurisensitiivisiin koulutus- ja terveydenhuoltopalveluihin omalla kielellään.² Naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea on suosittanut vuonna 2007 että Suomi varmistaa, että saamelaisnaisille järjestetään asianmukaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, mukaan lukien lisääntymisterveyspalvelut.³ Euroopan neuvoston ministerikomitea on vuonna 2012 suosittanut vähemmistöpuitesopimuksen toimeenpanemiseksi että Suomen olisi jatkettava saamelaiskäräjien kanssa neuvotellen määrätietoisia toimia, joilla pyritään riittävän rahoituksen ja saamen kielten elvytysohjelman tehokkaan täytäntöönpanon avulla estämään saamen kieliä katoamasta julkisesta elämästä nykyistä enempää.⁴ Ministerikomitea on myös suosittanut vähemmistökielisopimuksen toimeenpanemiseksi että Suomi toteuttaa lisätoimia varmistukseen saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen saatavuuden⁵.

3. Saamelaiskäräjien esitys

Budjettiesitykseen sisältyy sosiaalialan osaamiskeskusten rahoituksen leikkaaminen tämän vuoden 3 miljoonan tasosta 2 miljoonaan, joka tarkoittaa rahoituksen leikkaamista kolmanneksella (33%). Osaamiskeskukset eivät pysty tämän leikkauksen jälkeen vastaamaan lakisääteisiin tehtäviinsä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskusten valtakunnallisen erityistehtävän toteuttaminen vaikeutuu. Tärkeimpiä ajankohtaisia haasteita ovat saamelaisten aseman, saamenkielisten palvelujen saatavuuden ja kehittämistyön turvaaminen sekä osaamisen ja asiantuntijuuden vahvistaminen käynnissä olevissa sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön uudistustoimissa sekä palvelurakennemuutoksissa. Saamelaisten sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimuksen, kehittämisen ja opetuksen erityistarpeet tulee huomioida tulevissa ratkaisuisissa. Lähtökohtana tulisi olla nykyinen toimiva kehittämisrakenne, jota ohjaa laki sosiaalialan osaamiskeskuksista ja toiminnalle osoitettu valtionavustus. Sen mukaisesti Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus on vastannut saamenkielisen väestön palvelutarpeista.

Saamelaiskäräjät esittää eduskunnalle, että sosiaalialan osaamiskeskusten rahoitukseen kohdistuvasta leikkauksesta luovutaan. Mikäli valtionavustusleikkaus toteutetaan Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuselle tarkoitettu erityisvaltionavustus saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi säilytetään vähintään nykyisellä tasolla.

---

¹ CERD/C/FIN/CO/20-22

² CRC/C/FIN/CO/4

³ CEDAW/C/FIN/CO/6

⁴ CM/ResCMN(2012)3

⁵ RecChL(2012)2

Klemetti Näkkäljärvi

Saamelaiskäräjien puheenjohtaja

Sari Guttorm

Suunnittelija

(Kannanotosta päätti Saamelaiskäräjien hallitus 16.09.2014)

Lisätietoja:

Sari Guttorm, 040 7432 393, sari.guttorm@samediggi.fi